

WETENSWAARDIGHEDEN 2

***** *

OP 21 MAART 1860 WERD TE HELDERGEM DOOR DE POLITIE PROCES VERBAAL
OPGESTELD TEN LASTE VAN JAN BAPTIST DE MEYER LANDBOUWER TE AYGEM
EN KONSTANT DE MEYER MOLENAAR TE MEIRE BESCHULDIGD VAN JUFFROUW
VICTORINE SPANOGHE, IN RELIGIE ZUSTER SCHOLASTIKA IN HET KLOOSTER
ALHIER, TEPAAARD IN VOLLEN REN TE HEBBEN OVERREDEN EN BEZEERD.
DE TOESTAND DER OVERREDENE ZUSTER WERD ONDERZOCHT DOOR DE HEEREN
DE TROCH EN LIPPENS, WEDERZIJDIG GENEESHEER TE HAALTERT EN TE AY-
GEM.

R.D.T.

BEELDEN UIT MIJN KINDERJAREN

oooooooooooooooooooooooooooo
o D E S C H O O L o
oooooooooooooooooooooooooooo

In die tijd duurde een schoolweek nog vijf en een halve dag (alleen zaterdagmiddag was vrij), de grote vakantie amper een maand (september). Er waren echter meer snipperdagen, o.a. de zogenaamde Afgestelde Heiligdagen.

Positief voor de jeugd was daarentegen dat klokslag 4 uur het einde betekende van de leerbedrijvigheid. Geen huistaken, geen lessen, derhalve ook geen gezeul met boekentassen. De rest van de dag mocht gewijd worden aan het spel. Tenzij moeder met een boodschappenlijstje te wachten stond, of vader-boer wat kindershulp best gebruiken kon. Maar dat gebeurde slechts een zeldzame keer. Heeft de jeugd vandaag nog een jeugd ???

Schrijven moest nog met een griffel op de lei en met de pen (op pennekast) in het schrift. Eens per jaar werd de lei meegenomen naar huis om de houten omlijsting te laten schoonmaken. De lei zelf kreeg dagelijks meerdere beurten met speeksel en mouw. Met de linkerhand schrijven moest met alle middelen worden afgeleerd.

Op interesse en derhalve medewerking van de ouders moesten de onderwijzers niet rekenen. Kunnen lezen en schrijven volstond ; aan hoger studeren dacht men niet.

Om het jonge volkje in de pas te doen lopen was de lijfstraf (liniaalslagen op de vingers, met de knieën in de klompen zitten, haartrekken, e.d.) het enige probate middel en ze werd dan ook zonder restricties toegepast. Honderd (of een veelvoud ervan) keren schrijven "Ik zal niet meer vechten" werd wel niet in dank afgenomen maar liet zelden goeie voornemens achter. Tenzij de ouders er hun handtekening onder zetten in de vorm van een dik pak slaag.

In de kleuterklassen en eerste leerjaren was de lijfstraf nog onbestaande of beperkte zich tot een vermanende slag onder de broek. Daar zocht men zijn heil in het puntenstelsel : kleine vierkante kartonnetjes als beloning voor oplettendheid en goed gedrag. De primus (resp. de braafste) werd eind trimester het erelint opgehangen en gloriëdronken naar huis gestuurd, soms met een "pakje" in de broek.

Catechismus was hoofdvak. De lessen moesten met vragen en antwoorden vanbuiten worden geleerd.

Als didactisch materiaal beschikte men per klas hooguit over een telraam, een paar landkaarten en een onvolledig stel meetkundige lichamen.

Voortstuderen was alleen de telgen van de high-life weggelegd. Ze verzeilden al na een paar leerjaren in een of ander stedelijk college, met het Frans als voertaal. Minderbegoede ouders van een knappe leerling mikten wat lager : het Klein College van Aalst. In het beste geval mocht hij er heen per opgekalefaterde fiets van vader, in het andere te voet, boekentas op de rug, bij ijsgang met sokken over de schoenen (of klompen).

Om terug te komen op de dorpschool : in die tijd was het nog scheuring en inslag de onderwijzers met een bijnaam (zeg maar spotnaam) te merken. Al naar gelang van zijn gewoonten, afkomst, postuur of andere fysische eigenschappen, kon hij zich beroepen op een bijnaam als "Den Bisschop" of "D'n Trip" of "Den Blesj". Later werden die stijbloempjes minder kwetsend : "D'n dieje van Ottergem, va Wel-le, va mèjer".

Speeltijd heette toen "alaport" (à la porte). Hij werd door de meesters vaak dankbaar aangegrepen om leerlingen op boodschap te sturen of thuis één of ander werkje te doen opknappen. Door het schoolhoofd, bv. om zijn geit naar de bok te brengen. Een paar geluksvogels mochten vroeg in de morgen de kachels aanmaken en tijdig van brandstof voorzien.

Van middageten op school was nog geen sprake. Jongens en meisjes uit Ede, Ekent, ja Boekent en Gotegegem moesten twee keer per dag te voet de lange weg naar het dorp en omgekeerd. Lopend en spelend, eventueel glijdend over sneeuw of ijzel, maar ze deden het.

Om de wat rumoerige kleuters in de kloosterklassen te intimideren verscheen buiten voor het raam het schrikwekkende beeld van een met doeken omwonden (nonnekens)hoofd. De leidster stond voor de rest van de dag vóór een sereen en gehoorzaam klasje.

```
ooooooooooooooooooooooooooooo
o   D E N A T U U R   o
o   o   o   o   o   o   o   o
ooooooooooooooooooooooooooooo
```

Ouderen van dagen hebben het te pas en te onpas in de mond : er zijn geen winters en zomers meer gelijk vroeger.

Inderdaad, en het is niet omdat de zomer van 1976 en de winter van 1978-1979 niet van de poes waren dat die bewering kan worden aangevochten. Noteerde men niet ieder jaar extreem hoge of lage kwikstanden, dan mag toch gezegd dat slappe winters en rotte zomers zelden voorkwamen. Enerzijds wekenlang vorst en sneeuw, anderzijds idem blakende zon.

En geen mens die er een klacht aan spendeerde, het hoorde nu eenmaal zo en men hoefde zich maar aan te passen. Een snikhete dag met als klapstuk een fikse dondervlaag achtte men aan de zomer verplicht en zonder blijvende sneeuw zou een winter er gewoon geen geweest zijn.

Andere wijzigingen in het natuurbeeld zijn gedeeltelijk te wijten aan de evolutie in het menselijk leefpatroon. Vroeger waren de beken van Haaltert open en bloot, met een looppad op beide oevers, want zonder woekerende onkruid. Geen bezoedeld water, dus visjes en dikkopjes vangen met de blote hand mogelijk, de attractie voor een jeugd met veel vrije tijd.

Veldwegels waren 's zomers één nulle strook zand waarin naar harte-lust kon worden gespeeld. Een druk kruiwagenverkeer zorgde er immers voor dat gras en onkruid geen kans kregen.

Onder de vogels was de merel een zeldzaamheid, daarbij zo schuw (nu nog ?) dat hij niet dichter dan tot op honderd meter te benaderen was. Hem vangen was dan ook niet zo makkelijk. Vinken (botvinken, nu zo zeldzaam geworden) daarentegen bevolkten nog vrij talrijk de boomgaarden. Ook al waren ze fel gegeerd (dus gevangen) om binnenkamers in een kooi te worden opgehangen en de kanarie concurrentie aan te doen. Om ze tot zingen te nopen werden ze de ogen uitgebrand (bestaan die barbaarse praktijken nog steeds ?) Zwaluwen scheerden bij dreigend onweer en regenweer, door geen druk verkeer gehinderd, rakelings over de straatstenen, op zoek naar insecten. In het naseizoen verzamelden ze bij honderden op de electriciteitsdraden, gereed voor de trek naar het zuiden. Als op een afgesproken teken schoten ze na een tijd allemaal gelijk de lucht in.

En de leeuwerik ? Als hij er nog is, klimt hij nog zo majestueus en onvermoeibaar tierelierend tot aan de wolken boven de Middellouwer ?

Het wild in veld en bos had minder op zijn hoede te zijn voor de enige jager van de streek (baron de Sadeleer) dan voor de stropers. De lage levensstandaard maakte van menig Jan-met-de-pet onvervaard lavouers (vaak om wat extra-"drink"geld in te halen). Fruitbomen waren bijna uitsluitend hoogstammig. Als appelsoorten kende men : Jacques le Bel, goudrenet, Berglander, en "korpandje" (courte pendue ?). Peren : Jefken, keizerin, Flip, winterpeer en Durondeau (op laagstam).

Een beuk op de wegwijk was een zeldzaamheid. Die in de Kerkweg werd dan ook door de jeugd stelselmatig geplunderd voor de "biekenotjes".

De bossen van Mussenzele-Eiland, Herenthout en Larenbroek waren toen, zoals niet uitgestrekter, dan toch dichter begroeid. Voor omheiningen van boomgaard en tuin koos men spar of doorn (misschien was er ook niets anders).

Meersvoorspellingen (maar dan niet door één of ander KMI) gebeurden op basis van ervaringen met windrichting, gedragingen van dieren, zon, wolkensoort en ... eksterogen. Uiteraard nog minder betrouwbaar dan de profetieën van Armand Pien (!)

ooooooooooooooooooooooooooooo
o DE LANDBOUW o
ooooooooooooooooooooooooooooo

Machines waren voor de boeren, zoal niet onbekend, dan toch een onbereikbare weelde.

Zaaien gebeurde breedwerpig met de hand uit een voorgebonden schort. Het rijpe graan werd met de pik (onder veel geplengd zweet) afgehaakt, in schoven gebonden en in stuiken van 6 of 8 stuks te drogen gezet. Na enkele dagen, als het weer meezat, werd het met kar of kruiwagen binnengehaald. De kar was met twee horren uitgerust zodat de schoven hoog konden worden opgestapeld. Voorlopig op de schelf getast, zou het graan in de winter (veel tijd) met de handvlegel op de schuurvloer gedorst worden. Drie of vier dorsers maken er een dagenlange vlegelsymfonie van. Met de wanmolen scheidde men later het kaf (en het stof) van het koren.

Aardappelen - men kende alleen "blauwkop", "rode ster" en "muis" naast de vroege "eersteling" - werden gerooid met spade, riek, braak, of "peekapper". (Uide de laatste struik zou een haas wegspringen, beweerde de rooier om de jonge rapers moed in te spreken). Het droge loof werd verzameld en in brand gestoken om lekkere "pellepatatten" te bakken. Na afloop zorgde de boerin voor de klassieke wafelslag.

Zo bij graan- als bij aardappeloogst nam men het vieruurtje op het veld. Sobere boerenkost van boterhammen (met wat bij) uit de vuist. In openlucht genoten, was het voor de hongerige magen telkens een gastronomisch festijn.

Veeboeren die hun stal mest niet opkonden, hielden op 31 maart publieke verkoop. De mest werd ergens in een verloren hoek van de straat in hopen neergezet en per opbod aan de man gebracht. Ook erwterijs en ander tuinbouwspul gingen op dezelfde manier van de hand.

Melkoverschot - lees : wat op de boerderij niet aan de burens verkocht geraakte - werd met de hondekar naar de melkerij gevoerd.

In iedere moestuin vond men allicht een partijtje tabaksplanten staan. De rijpe bladeren werden aan draden geregen en onder een afdak te drogen gehangen.

Buitenmate zwaar om te roken, bedacht men hem met een pittig epiteton : " 't is er van achter 't schier".

Kleine boeren, die voor een trekpaard noch werk noch geld hadden, spanden in oogsttijd een paar koeien voor de kar. Wat die op de straatstenen achterlieten was natuurlijk niet om er onbedachtzaam in te trappen.

Funest voor de veestapel was het "Mond- en Klauwzeer", besmettelijk tot en met. Als het onheil had toegeslagen moest een waarschuwing worden geafficheerd aan de hofstede en de erbij horende weilanden. Wie zo'n hofstede verliet was verplicht zijn schoeisel te ontsmetten in de daartoe aan de ingangspoort uitgestorte kalk.

Grote (?) boerderijen kon men in Haaltert op één hand tellen. Kleine, met een paar koeien en enkele aren grond, waren er des te meer. Ook vele zelfstandigen bewerkten, buiten een moestuin, nog een stukje akker voor eigen voorziening. Voor de nodige mest (chemische was raar) zorgden een paar schapen die bovendien melk voor allerlei soorten pap, en wol voor zelfgemaakte matrassen leverden.

oooooooooooooooooooooooooooo

VOLKSTELLING DENDERHOUTEN 1796

HOLLANDS FONDS A 278 RIJKSARCHIEF GENT

- Commune van Denderhoutem, Canton van Ninove, gedaan door den agent ende adjoint der gemelde Commune, t'oirconde 29 floreal 4e jaer der Fransche Republique, ende waeren ondertekent 13 mei 1796.
 J. De Winter Agt. ende Judocus Eeman Adj.
 Accordeert met den originelen tableau onder den onderschreven agent berustende, t'oirc.
 J. De Winter
- Eén afschrift van dit document is in het bezit van de heemkundige kring.
- Zijn eveneens bewaard in het Hollands Fonds A 278 :
 Appelterre - Nederhasselt - Okegem - Herlinckhove - Eichen
 - Iddergem - Ninove - Outer - St. Antelinks.
- DEZE TABEL OMVAT
 - A. De namen van de inwoners boven de 12 jaar
 - B. De ouderdom
 - C. Beroep
 - D. Gehucht waar zij wonen
 - E. Tijdstip wanneer zij in het dorp zijn komen wonen.
 - F. Tijd dat zij hier gewoond hebben
 - G. Aantal kinderen onder de 12 jaar.

TABEL 1. AANTAL INWONERS EN GEZINNEN PER GEHUCHT

<u>GEHUCHT</u>	<u>INWONERS</u>	<u>GEZINNEN</u>	<u>% t.o.v. TOT. AANT. INW.</u>
Plaetse	391	98	20,86 %
Leebeke	341	81	18,20 %
Terwarent	239	55	12,75 %
Vondelen	158	45	8,43 %
Stichelen	153	36	8,16 %
Beke	140	33	7,47 %
Borre kent	121	28	6,46 %
Neggestraat	101	20	5,39 %
Daele	90	24	4,80 %
Anderenbroeck	47	14	2,51 %
Vossel	46	10	2,45 %
Terlinden	43	7	2,29 %
Blokkingen	4	1	0,21 %

NB. Terwarent = Dries
 Blokkingen = Verlengde van de Eigenstraat naar Welle toe.

TABEL VAN DE BEROEPEN

	P L A T	L E E B	T E R W	V O N D	S T I C H	B E K E	B O R G R E K	N E G E S	D A E L E	A N D B R.	V O S S E L	T E R L I N	B L O K	TOT.	% BEROEP. BEVOLK.
AGENT	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	0,22
Backer	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,22
Beenhouwer	4	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	6	1,33
Camslager	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,22
Chirurgier	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,22
Dienstmaerte	1	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	4	0,88
Handwerker	8	3	-	-	2	3	-	-	1	-	-	-	-	17	3,76
Herbergier	3	1	-	1	1	-	1	1	-	-	-	-	-	8	1,77
Kleermaker	2	-	2	-	1	-	-	-	1	-	-	1	-	7	1,55
Kloefmaker	1	1	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	5	1,11
Knecht	2	-	-	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	7	1,55
Koster/esse	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,44
Koopm. Garen	1	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	4	0,88
Koopm. Hop	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,22
Kuyper	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	3	0,66
Landbouwerige	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	0,22
Landsman	34	56	33	22	23	21	22	13	12	9	10	6	1	262	57,96
Landmeter	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,22
Lattekapper	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,22
Metser	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	0,66
Molenaer	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	0,66
Naeyster	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	0,66
Notaris	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,22
Officier	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	0,22
Pachteresse	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2	0,44
Schoenmaker	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	1,11
Schoolmeester	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,22
Smit	-	1	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	4	0,88
Smitsknecht	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,22
Speelman	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	0,22
Stoeldrager	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,22
Stroydekker	2	2	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	1,55
Stroymyder	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	0,22
Temmerman	-	1	1	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	5	1,11
Verver	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	0,22
Videurs (wdwn)	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	0,66
Vroetvrouwe	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,22
Werkman	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	0,22
Wever	2	1	-	1	-	2	-	-	1	-	-	-	-	7	1,55
Winkelier	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,44
Wollespuider	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,22
Zeeldrager	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,22
Beroep niet vermeld *	14	9	13	10	2	4	-	4	5	1	-	-	-	62	13,99

* Beroep niet vermeld : staat voor alleenwonende jongmannen en weduwen met gezin

LEEF TIJDSPYRAMIDE

	<u>MANNEN</u>	<u>OUDERDOM</u>	<u>VROUWEN</u>	<u>TOTAAL</u>
	49	1 - 12	56	610
		12 - 15		105
	40	16 - 20	78	118
	43	21 - 25	59	102
	68	26 - 30	72	140
	53	31 - 35	56	109
74	74	36 - 40	79	153
	66	41 - 45	44	110
	60	46 - 50	49	119
	48	51 - 55	22	70
	51	56 - 60	37	88
		61 - 65	16	45
	33	66 - 70	24	57
		71 - 75	7	21
		76 - 80	10	14
		80 - 100	3	7
		105		2
	<u>638</u>		<u>612</u>	<u>1 860</u>

MANNEN : 638 = 34,30 %
VROUWEN: 610 = 32,90 %
MIN 12J. 610 = 32,80 %

OPMERKINGEN :

- Er is geen melding gemaakt van dubbele beroepen alhoewel dit in die tijd veel voorkwam.
- De naam landbouwer wordt niet gemeld, wel noemt men zich landsman. Landsman is meer een persoon die bij de landbouwer werkt voor een loon.
- Het onderscheid tussen de verschillende gezinnen is moeilijk te maken.

BEWERKING DER TABELLEN :

Totaal bevolkingscijfer : 1 860
Mannen boven de 12 jaar : 638 of 34,30 %
Vrouwen boven de 12 jaar : 628 of 32,90 %
Kinderen onder de 12 jaar : 610 of 32,80 %
Weduwnaren : 36 of 1,94 %
Weduwen : 48 of 2,58 %
Aantal gezinnen : 452 = 4,14 personen per gezin
Mannelijke inwijkelingen : 37 of 1,99 %
Vrouwelijke inwijkelingen : 27 of 1,45 %
Ingeweken gezinnen : 4

TABEL 1 : spreekt voor zichzelf : twee grote centra : de Plaetse en de Leebeke

TABEL 2 : De Plaetse telt de meeste ambachten gevolgd door de Leebeke, Vondelen, Terwarent, Stichelen, Beke, Borreket, Daele, Anderenbroek, Neijgenstraat, Terlinden, Vossel en Blokkingen.

Denderhoutem telt 3 molens : op de Plaetse, Terwarent en Vondelen
8 herbergen
6 beenhouwers
2 winkels

262 gezinnen leven van de landbouw

7 wevers wat zeer weinig is voor die tijd.

EVALUATIE VAN TABEL II

LANDBOUW	58,63	%
ZONDER BEROEP	14,38	%
AMBACHTEN	13,94	%
HERBERGIERS	1,77	%
HANDWERKERS	3,98	%
HANDELAARS	3,1	%
DIENSTPERSONEEL	2,65	%
Vrije BEROEPEN	1,11	%
WEVERS	1,55	%

- Wevers
- Vrije beroepen : L.J. De Pestel - chirurgien - plaetse - in Denderhoutem komen wonen in 1795 met volledig gezin.
 Michel Capeau - schoolmeester Leebeke in Denderhoutem komen wonen in 1781 met volledig gezin.
 Adriaen Roelant - Landmeter - Vondelen - geboren in Denderhoutem.
 P. Joannes Buyl - Notaris - Vondelen - in Denderhoutem komen wonen in 1768 door huwelijk.
 Joseph de Winter - Agent - Anderenbroek - in Denderhoutem komen wonen in 1790 met volledig gezin.
- Dienstpersoneel : - Dienstmaerten
 - Knechten
- Handelaars : - Koopmannen
 - Backer
 - Winkeliers
 - Beenhouwers
- Handwerkers : - Handwerkers
 - Werkmannen
- Herbergiers
- Ambachten : Camslager, Kleermackers, Kloefmakers, Kuypers, Lattekappers, Metsers, Molenaer, Naysters, Officier, schoenmakers, stroysnyder, Temmermannen, Ververs, Vroetvrouwe, Wevers, Wollespuider, zeeldrager.
- Zonder beroep : - Alleenwonende jongmannen
 - Weduwen met gezin
 - Weduwenaren
- Landbouw : - Landsmannen
 - Landbouwerige
 - Pachteressen

PAUL COPPENS

" DE VLAAMSCH-FRANSCH KOSTSCHOOL" VAN HELDERGEN

(LAND VAN AALST) GEHOUDEN DOOR B. ANTHONUS

Zoals alle goeie en vrije kostscholen in het Vlaamse land, welke door een priester bestuurd werden, zo stond ook het "gesticht van Helderger" in voor het grondig aanleren van godsdienst en goede zeden en verzekerde de leerlingen een efficiënt onderricht.

Deze school was bijzonder geschikt voor jongeren van het platteland. De huiselijke levensregel was er zeer eenvoudig - niettemin geschikt voor eenieder uit welk milieu deze ook mocht komen. Er werd geen bijzondere kleding vereist, de leerlingen droegen wat ze thuis gewoon waren te dragen. Ook de voeding konden ze van huis meebrengen. Dit heette echter niet dat ze, indien hun ouders het verlangden, ze in het gesticht zelf hun dagelijkse kost konden bekomen voor de geringe som van 18 frank per maand. Wat het beddegoed betref kon eveneens met de bestuurder een overeenkomst worden getroffen.

Nemen wij nu even de leerwijze onder de loupe. Deze was verdeeld in verschillende kleine koersen (lessenreeks) en dit volgens het "Progressieve stelsel". Progressief inderdaad (vergeet het niet, we lezen 1864) omdat de leerlingen die de meeste bejaafdheden bezaten, de kans hadden, zonder naar de anderen te moeten wachten, over te gaan naar de volgende koers. Het kwam zelfs voor dat de ijverige leerlingen te Helderger drie of vier koersen per maand konden afleggen. Door dit systeem, gericht op het individu, distancieert deze kostschool zich van die scholen waar men bijvoorbeeld per klas naar het volgende schooljaar toog.

De ouders konden er zich voortdurend van vergewissen of hun kinderen vooruitgang boekten of niet. De laatste woensdag van elke maand, om twee uur 's namiddags, had er voor die leerlingen die de meeste koersen doorlopen hadden, een kleine prijsuitreiking plaats. Deze werd voorafgegaan door enkele schooloefeningen, waaraan alle leerlingen deelnamen. De bezoekers werd de mogelijkheid gegeven de oefenboeken na te kijken en ze hadden eveneens het recht tot inzage van het boek van de maandelijkse kampstrijden.

Voor de kostgangers (internen) bedroeg de schoolprijs 7 frank per maand, de externen betaalden 1 of 2 frank, dit naar gelang het aantal koersen waaraan ze gelijktijdig wilden deelnemen. Deze laatsten konden ook dagelijks een kom soep bekomen, dit echter op voorwaarde dat zij elke maand voor de waarde van 1 frank boter, brood of aardappelen meebrachten - er werd dus betaald in natura.

Het was M. Glorieux, priester, die het op zich genomen had in te staan voor het godsdienstonderricht en het geven van de hoogstgekwoteerde Franse lessen. Het was ook hij die een oogje in het zeil hield tijdens de recreatie.

Men voorzag dat op 20 januari 1864 een 24-jarige jongeman erin zou slagen "de prijs" te behalen. Toen hij op 9 december 1863 als "kostligger" binnenkwam had hij erkend niet te kunnen lezen, noch te kunnen schrijven, en wel om de eenvoudige reden dat de dokter hem vroeger verboden had te studeren omwille van een zekere weekheid. Later had hij geen tijd meer kunnen vrijmaken omdat hij met de paarden werkte. Op 20 januari aanstaande zal hij in het openbaar op den theater lezen en schrijven in het Vlaams en in het Frans.

In deze progressieve leerwijze richtte men zich vooral tot het "genie" en daar het handwerk, zoals het schrijven en het ontwerpen van opstellen daar deel van uitmaakte, trachtte men de leerlingen de letters diets te maken door ze hen te doen schrijven en deze op hun beurt te lezen. Er waren acht verschillende koersen.

Na het beëindigen van deze lessen werd op een podium een vertoning gegeven over het begin van Jozefs leven. De omstaanders mochten aanwijzen wie van de leerlingen de rol van vader Jacob, van den H. Jozef enz... moesten vertolken. Deze episode werd dan door de leerlingen in het Vlaams en in het Frans voor het voetlicht gebracht.

BROU : DE DENDERBODE VAN 3/1/1864

DE TROYER ROGER

HET KERKHOF VAN KERKSKEN ... TE HAALTERT
*** ***** ** ***** ** *****

Sedert 1870 werd er op het grondgebied van de gemeente Kerksken niemand meer begraven. In dit jaar immers werd een nieuw kerkhof in gebruik genomen op het grondgebied van de gemeente Haaltert gelegen langsheen de rijksweg op de wijk Hoek.

Tot 1870 bleef het kerkhof in gebruik, dat rondom de parochiekerk gelegen was, zoals het op de meeste plaatsen gebruikelijk was. Ook binnen de muren van het kerkgebouw werd er begraven, getuige daarvan zijn de enkele grafstenen, die nog in de kerk aanwezig zijn en waarvan sommige teksten nog leesbaar zijn. In een latere bijdrage komen wij hierop nog terug.

De meeste doden - en zeker de gewone man - werden echter op het kerkhof ter aarde besteld. Sedert Jozef II, keizer van Oostenrijk en souverein van de Nederlanden in 1780 zijn moeder, Maria Theresia, in onze gewesten was opgevolgd, voerde deze verlichte vorst allerlei wijzigingen door, die tot zelfs in kerkelijke aangelegenheden weerklank vonden. Zo verbood hij in 1784 om nog langer binnen de kerken te begraven.

Het kerkhof van Kerksken, rondom de kerk gelegen, had volgens de kadastrale gegevens een oppervlakte van 6a 40 ca. Een belangrijk deel ervan werd ingenomen door de vergroting van de kerk in 1892, een ander overblijvend gedeelte verdween bij de verbeteringswerken aan de rijksweg in 1957, zodat er nu nog slechts ten Z. van het kerkgebouw sporen terug te vinden zijn.

Het kerkhof was omringd door een muur langs de Z zijde en langs de O N-O zijde. Deze muur is duidelijk weergegeven in de Atlas van de Buurtwegen van de gemeente Kerksken. Funderingen ervan waren nog duidelijk zichtbaar tot in 1962 o.m. tussen de twee laatste kapelletjes van de H. Godelieve. De straat, die rond de kerk loopt, draagt volgens genoemde atlas de naam "Kerkhofstraat".

In de maand mei van 1888 werd volgens de aantekeningen van pastoor E. Pauwels deze omheiningmuur nog gedeeltelijk heropgebouwd en gedeeltelijk hersteld voor de prijs van 450 fr. (Menus maii anno 1888 murus circa Ecclesiam partim renovatus fuit, partim restauratus). Het is niet meer uit te maken welke hoogte deze muur had, maar naar alle waarschijnlijkheid zal ze, vanaf het kerkhof gezien, de hoogte van een borstwering hebben gehad en moest ze vooral als keermuur dienen om het niveauverschil op te vangen tussen de aanliggende straat en het grondpeil van het kerkhof.

Midden voorgaande eeuw bleek het kerkhof te klein geworden. In zitting van de gemeenteraad van 21 juni 1854 wordt beraadslaagd over het verzoek van de Kerkraad om vanwege de Staat en de Provincie een hulpgeld te bekomen van 1500 frank tot het aanleggen van een nieuw kerkhof. Het oude is "waerlijk niet voldoende meer om de lichamen te begraven" en "omdat welligt gevaer zou kunnen bestaan

voor de gezondheid der inwooners". "De gemeente geene penningen bezittende om hier in iets te kunnen bydragen steunt het rekest van den Kerkraad".

Over het feit, dat er een nieuw kerkhof moet komen is de gemeenteraad dus blijkbaar volledig akkoord, maar de gemeente heeft geen geld, of wil althans geen geld vrijmaken om het initiatief van de Kerkraad daadwerkelijk te steunen.

Het is ook wel merkwaardig, dat het de Kerkraad is, die deze zaak in handen neemt. Pastoor en Kerkraad moeten deze kwestie als een aangelegenheid beschouwd hebben, die tot de bevoegdheid van de Kerkraad behoorde of de zaak aan het rollen gebracht bij gebreke van initiatief vanwege het gemeentebestuur. Het feit, dat zovele jaren later, in 1888, melding wordt gemaakt van een herstelling van de kerkhofmuur door de zorgen van het kerkbestuur, laat ook vermoeden, dat de begraafplaats als eigendom van de Kerk beschouwd.

Het aantal zielen van de parochie Kerksken bedroeg op dit oogenblik ongeveer 1800. Hierbij zijn de inwoners van de wijk Boekent meegeteld, die grondgebied Haaltert bewonen. Sedert 1848 immers waren ongeveer 39 huisgezinnen van de parochie Haaltert naar de parochie Kerksken overgeheveld, omdat ze te ver van de kerk van Haaltert woonden en als het ware deze van Kerksken voorbij moesten om hun kerkelijke plichten te gaan vervullen. Die beslissing was door de bisschop van Gent, Mgr. Delbecque niet zonder allerlei moeilijkheden doorgevoerd.

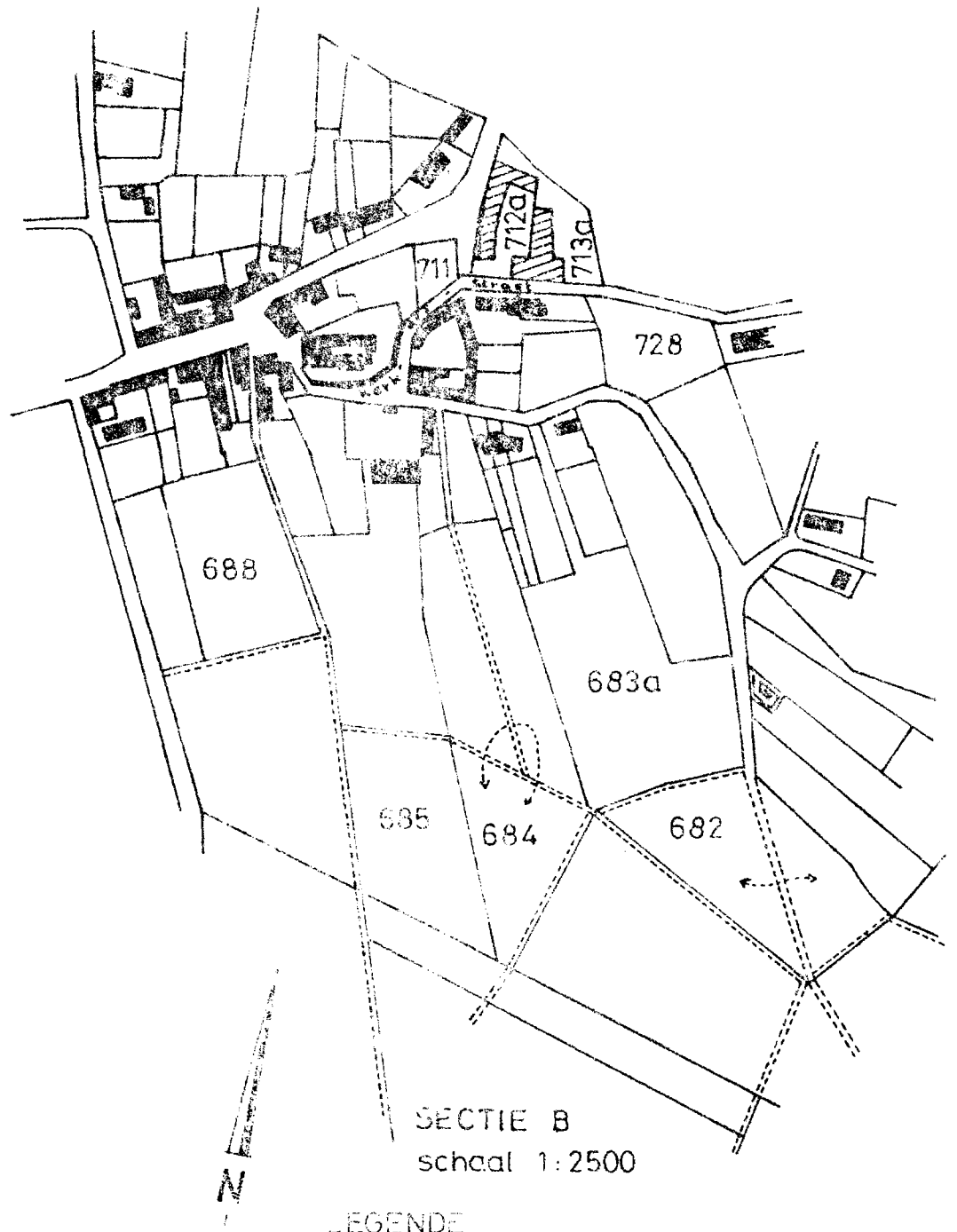
Cedurende zes jaar wordt er over het nieuwe kerkhof "officieel" niet meer gesproken. Het gemeentebestuur had blijkbaar andere bedoelingen voor wat de plaats betrof dan pastoor Van Hoeymissen. De betrekkingen tussen gemeenteoverheid en de dynamische pastoor waren toch al niet zo goed, zoals uit talrijke andere feiten naar voor komt.

Daar de toestand echter om een dringende oplossing vroeg en de Kerkraad in 1862 opnieuw een verzoekschrift heeft neergelegd bij de gemeente, moet deze nu wel duidelijker taal gaan spreken in deze kwestie. We lezen dan ook in het verslag van de gemeenteraad van 7 mei 1862 hoe de gemeenteoverheid met een uitgewerkte oplossing naar voren treedt om de kwestie op te lossen.

" ZITTING VAN 7 MEI 1862 "

" De sekretaris geeft lezing van een verzoekschrift door den Kerkfabriekraad aan het gemeentebestuur toegezonden.

In overweging nemende dat onze gemeente eene bevolking heeft welke aan de kerk van Kerksken onderhoorig is van 1800 zielen ; gezien dat het oude kerkhof, liggende rondom de kerk in het midden der dorpsplaats, slechts eene grootte heeft van 6a40ca en gelijk men de graven niet al te dicht bij de kerk- en sluitmuren des kerkhofs moge delven, mag men nauwelijks eene bruikbare oppervlakte berekenen van 4a50ca hieruit volgt dat men al te ras in het order van begraven rond zij en dat men meermaels ja soms

SECTIE B
 schaal 1:2500

LEGENDE

- kerk
- gebouwen
- 711, 712a, ... eigendom Coppens Nicasius
- huis Coppens Nicasius

geheel onverteert uitdelft. Overwogen dat men eerlang langs de noordzijde van de kerk tot het begraven zal moeten overgaen en dat het onmogelijk zal zijn er nieuwe graven te delven. Aengemerkt dat hieruit zeer ernstige gevolgen voor de gemeente zouden kunnen ontstaen. In aenmerking genomen dat de weduwe Nicasius Coppens tot 8 a van haren eigendom zou willen afstaan aangewezen bij extrakt des Kadasters hiernevens gevoegd, tegen een waarde van 725 Frs. Overwogen dat den onkost tot het daerstellen van eene sluithaag tot 125 Frs. zal belooopen. Voor het plaetsen eener ijzeren hek 120 Frs. Voor aenkoop van grond tot het verbreedten van eenen voetweg toegang gevende naer het nieuwe kerkhof 100 Frs. Voor onkosten koopakte en enregistrement 50 Frs. beloopende te zamen 1120 Frs. BESLUIT : De gemeente overtuigd zijnde van de dringende noodzakelijkheid tot het daerstellen van een nieuw kerkhof stemt toe voor een derde der bestrijding der onkosten en verzoekt dat de Staet en de Provintie elk voor een derde deel in de voorgestelde onkosten gelieven bij te dragen".

Nicasius Coppens was sedert 20 april 1855 te Kerksken overleden in de ouderdom van 69 jaar. Hij was een welstellend man en bezat te Kerksken Gha. 28a 70ca eigendom, waaronder zijn woning met erf, gelegen achter de kerk. In 1846 was hij schepen geworden van de gemeente. Wij hebben hem reeds ontmoet in de bijdrage in deze "Mededelingen" : "Een ongeval te Kerksken in 1826" waar hij als "Assessor , belast met de waarneming en uitoefening van de regterlijke politie" het procesverbaal van de vaststellingen opmaakt. Hij was gehuwd met Marie Theresia Redant en als beroep wordt respectievelijk koopman en landbouwer vermeld. De weduwe Coppens schijnt nu bereid geweest te zijn om 8a grond af te staan van haar grond voor de nieuwe begraafplaats. Voortgaande op de beschrijving in het verslag van de gemeenteraadszitting, gaat het hier zeer waarschijnlijk over het perceel sectie B nr. 684, gelegen naast de tuin van de pastorie en waartoe de thans afgeschafte voetweg nr. 79, Kerklandweg, toegang verschafte.

Vervolgt.

P. TEMMERMAN

BRONNEN : Register beraadslagingen gemeenteraad Kerksken
1846-1866 Rijksarchief
Liber Memorialis St. Martinusparochie Kerksken
Kadastraal plan Popp = Atlas Cadastrale Parcellaire
Atlas der Buurtwegen gemeente Kerksken.

* DE WIJKNAAM TERJODEN *

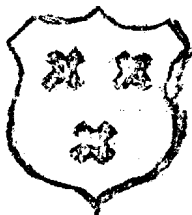
OP ZOEK NAAR DE OORSPRONG ERVAN

DEEL 6

GESCHREVEN BRONNEN BETREFFENDE DE FAMILIE van der DILFT.

We weten reeds met zekerheid dat het "mottekasteel" of "Ten Broeke" in ieder geval gedurende verschillende generaties toebehoorde aan de adellijke familie "van der Dilft". De naam zelf is blijkbaar een aanduiding voor haar verste herkomst. Zó ver zijn we haar echter nog niet op het spoor. We vinden haar wel terug in het in 1856 gepubliceerde werk van, baron Isidore de Stein d' Altenstein: "La Noblesse de Belgique".

Heraldische gegevens betreffende dit geslacht.

- Hun wapen: drie verticaal geribde, metaalrode St. Andrieskruisen op zilveren achtergrond. St. Andrieskruisen zijn kruisen in schuine stand. Metaalrood wordt in de wapenkunde of heraldiek keel geheten. Deze kleur wordt bij zwart-wit voorstelling steeds weergegeven door verticale strepen.
- Kroon: grafelijk.
- Helm: gekroond.
- Helmsieraad: het hoofd en de hals van een everzwijn.
- Schild: een man en een vrouw, wild zwaaiend met een knots.
- Helmsieraad : kop en hals van een everzwijn.

WAARSCHIJNLIJK VERBAND TUSSEN HUN WAPEN EN DE OUDE PLAATSNAAM / KEELMAN

Omdat we aanvankelijk geen andere toepasselijke verklaring vonden voor "keel" meenden wij, dat dit kon duiden op de "Kerseveldlos" die langsheen of doorheen het vroegere goed lag. (Nog steeds bestaande weg). Deze vertoont immers door haar diepe ligging tussen twee bermen en dalend naar de beek toe, wel gelijkenis met wat hier in de streek een "keel" genoemd wordt; nl. de diepe hellende sleuf die men delft om bv. betonnen buizen te laten neerglijden in een put.

Toen we kennis kregen van het familiewapen van de van der Diltten : drie sint Andriesskruisen in metaalrood (keel) waren we blij verrast. Misschien lag daar wel de verklaring voor de oude plaatsnaam "Keelman", nog steeds voorkomend in de huidige akten.

Het woord bestaat duidelijk uit twee delen : keel en man. Het laatste deel van dit samengestelde woord, spreekt voor zichzelf - het eerste deel zou kunnen wijzen, op de kleur van de kruisen in het wapenschild.

Wellicht waren er ook onder de heren van der Dilt mannen die zich geheel of gedeeltelijk in het rood uitsloten - bv. met mantel en hoofddeksel en/of wambuis - ter gelegenheid van plechtigheden, tornooien, of wanneer ze ten strijde trokken. Het was immers de tijd dat edellieden door hun klederdracht indruk wilden maken op edelvrouwen en op de tegenstander.

Hebben de van der Diltten zelf, de plaats en de omgeving waar het kasteel stond aldus genoemd, of hebben anderen ze naar hun wapen en/of klederdracht genoemd? In dat geval was het een bevestiging te meer dat hun kasteeltje - ons mottekasteel - wel degelijk ergens op de Keelman bestaan heeft.

HET GESLACHT VAN DER DILFT

De eerste van der Dilt - in hoger geciteerd werk als stamvader genoemd - is : een Godfried van der Dilt, ridder, heer van Borgvliet bij Bergen op Zoom (*1) dit door gift van Lodewijk van Male, graaf van Vlaanderen en diens echtgenote, Margaretha van Veen, hertogin van Brabant.

Op 5 mei 1358 baljuw en markgraaf van Antwerpen. Hij huwt JOHANNA van VEEN van BRABANT, dochter van ISABELLA van VEEN en JAN III, hertog van Lotharingen en Brabant in 1343-1344.

Kinderen uit dit huwelijk : 1. Godfried, 2. Pieter, 3. Jan, 4. Anne, 5. Beatrix, 6. Catherine.

Aanwijzingen dat Godfried en Johanna hier op het Hof 'Ten Broeke' verbleven, hebben we tot nog toe niet gevonden. In het werk van baron Stein d' Altenstein vinden we echter, dat de 2e zoon Pieter, gehuwd is met "Catherine de Liedekerke, dite van den Broeke".

(*1) Bergen op Zoom behoorde toen tot het hertogdom Brabant.

Dit is een bevestiging van datgene wat we reeds vroeger vernamen in het werk van Fr. De Potter en Jan Broeckaert, waar Catherine eigenaarster van "de Helle" wordt genoemd ; dit is het grondgebied - nu nog steeds "Helle" - gelegen tussen de Bontebek, de Ninovestraat, de Binnenstraat, tot aan Terjoden Dries, daar rechts houdend, voorbij het Kapelletje-Dries, (oude Hellebaan) terug tot aan de Bontebek. De "Helle" sluit dus volledig aan bij het hof Ten Broeke.

Ten hoogste verbaasd, dat afstammelingen van dergelijke hoogadelijke familie hier zou verbleven hebben, al was het maar deeltijds, of louter als zomerverblijf, wensten we dit verder te onderzoeken om zekerheid te krijgen. We raakten met Godfried en Johanna verward in een moeilijk te ontwarren kluwen.

JOHANNA van VEEN is de oudste dochter van JAN III, hertog van Brabant. Ze volgt haar vader op als hertogin van Brabant, bij gebrek aan een mannelijke opvolger. Volgens de algemeen bekende historie was ze gehuwd met WENCESLAS, kortweg WENZEL van LUXEMBURG, broer van Karel IV van Duitsland. Een juiste datum voor dit huwelijk vinden we niet, maar het moet omstreeks 1356-57 geweest zijn (*2). MARGARETHA, haar jongere zuster was gehuwd met Lodewijk van Male, graaf van Vlaanderen.

Alle geraadpleegde bronnen spreken van deze twee dochters. Ook in de verschillende stambomen vinden we deze twee terug, waaruit we besluiten dat de Nederlandse vertaling Johanna voor de Franse naam Jeanne wel degelijk juist was.

In de "Standaard Encyclopedie", blz. 386 vinden we nochtans : "In 1355 overleed JAN III ; hij liet drie dochters achter". Doch ook daar wordt geen naam genoemd van de derde dochter.

In de "Winkler Prins" Encyclopedie van Vlaanderen - drie Middeleeuwse Vorstendommen, vonden we bij het Hertogdom Brabant echter nog een onrechtstreekse aanwijzing : "... De Vlaamse Graaf echter betwistte in naam van zijn vrouw de erfopvolging, Reinoud III van Gerle, de andere zwager, nam genoegen met de heerlijkheid Turnhout en een behoorlijke jaarrente....."

Lodewijk van Male heeft dus twee zwagers : Wenzel van Luxemburg, echtgenoot van Johanna van Brabant is er een, welke dochter is dan de vrouw van Reinoud III, de zgn. andere zwager ? Een vrouw die geen naam heeft in de historie, zelfs niet voorkomt in de stamboom ? Of is er spijs alles toch een Jeanne ? Als Johanna nu eens tweemaal gehuwd was ? We gaan opnieuw op zoek en ja, in de stamboom van het Bourgondische huis vinden we de kleine (2) die staat vóór, Wenceslas gehuwd met Johanna. Hoe hebben we dat over het hoofd kunnen zien ? Er stond geen naam bij. Maar indien hij zich liet paaien, zoals hoger vermeld, moet die eerste echtgenoot dan nog geleefd hebben toen Johanna huwde met Wenzel.

(*2) Successieoorlog (erfenisoorlog)

Was dat nu, Reinoud III van Gerle, of was het, Godfried van der Dilt van Borgvliet ? Het woord van de ene is zoveel waard als dat van de andere en we zijn gehecht geraakt aan Godfried ! We zochten koppig verder. God, het was nog niet ingewikkeld genoeg ! In de kleine Winkler-Prins encyclopedie van Vlaanderen (deel 3, GA/KW) vinden we : "Willem IV, graaf van Holland, Zeeland en Henegouwen, eerste echtgenoot van Johanna van Brabant, overleed 1345..." We zaten nu helemaal in de knoop !! Godfried wat moeten we met u en uw zes bloeikens van kinderen aanvagen ??? Is baron Stein d'Altenstein ook in zo'n kluwen verstrikt geraakt en is hij tot de verkeerde conclusie gekomen of hebben anderen zich vergist ? Of... blijft er iets verborgen in de plooien van de historie en de tijd ? Eén troost : wanneer wij ons ook vergissen, is het geen schande meer. We proberen er uit te komen een volgende keer.

Mevr. A. TEMMERMAN-DE WAEGENEER

GERAADPLEEGDE WERKEN :

- Gemeenten van Oost-Vlaanderen door Fr. De Potter en J. Broekaert.
- Grote Winkler Prins Elsevier (Prof. Dr. R. Van Uytven)
- Winkler Prins Encyclopedie van Vlaanderen, Hertogdom Brabant.
- Standaard Encyclopedie
- Cultuurhistorische atlas van België door Prof. Theo Luykx
- La noblesse de Belgique door baron Isidore Stein d'Altenstein.

RECHTSPRAKEN UIT HET BEGIN VAN DE 17e EEUW
***** ** ** ** **

Binnen Haaltert-Kerksken bestond er buiten de dorps-schepenbank, nog een andere, nl. deze van het Leenhof de Schijvink, die evenals de schepenbank van Haaltert-Kerksken afhing van de heer van Rotselaar.

Dit heerlijk leen had bevoegdheid over enkele percelen grond gelegen op Haaltert, Kerksken, Aalgem en Herdersem. De schepenbank bestond uit zeven schepenen en kon recht spreken in de drie Justitiegraden (hoge, middele en lage), zodat zelfs de doodstraf mocht uitgesproken. Alles op verzoek van de hoogbaljuw van de stad Ninove.

Hier volgen enkele uitspraken van dit leenhof, waaruit blijkt dat de mensheid sinds ruim 350 jaar nog niet zoveel is veranderd ...

- Op 30 Lauwe (januari) 1602 veroordeelde Jan van den Houte, stadhouder van Ninove en van het Land van Rotselaar, Gillis Baten wegens het "onthouden van ettelijke en quantiteyt van duyven", toebehorende aan Cornelis de Troyere "bij de verweerder (Baten) geloochent en tsynen huys bevonden", tot een boete van 60 pond parisis + de proceskosten.
- Op 11 augustus 1613 ontmoette Gillis van den Hende, kuiper te Kerksken, "commende van de meulen naer de plaetse van Haaltert lancx den heerwech", Merten de Walsche, meier van Haaltert-Kerksken, die hij met een stok "hebbende een scherpe yverschuppe" sloeg. Aldus getuigde op 14 augustus 1613 Cornelis van den Berghe, zn. Cornelis "zager van style" te Haaltert.

WORDT VERVOLGD

JOZEF DE BROUWER
